

A hold rejtett oldala

Lengyelországban és Magyarországon egyaránt ismert költő vagyok. Az életem azonban nem csak a költészet és a történelem körül összpontosult, vagyis nem csak tollforgatással foglalkoztam. A lengyel költő, Julian Przyboś szavaival élve: „az ember nem mindig költő, csak néha”. Szóval mi a helyzet az életem ezen kívül eső részével? Általában olybá tűnhet, mintha ez lenne a hold átellenes, a kíváncsi emberi tekintetek elől rejtve maradó oldala. Csak ritka esetekben vannak értesüléseink ezzel kapcsolatban: Leonardo da Vinci például nemcsak festésszel foglalkozott, hanem mérnökösködött is, André Malraux nemcsak regényíró volt, hanem politikus is. Táruljanak fel tehát az én holdam lát-hatatlan felének a titkai.

Gépészmérnök világhódító találmányok nyomában

1934-ben születtem a lengyelországi Poznańban. Költő, író, történész vagyok, vagyis humán az érdeklődési területem, de nem kizárólagos jelleggel. Vidéken nőttem fel: a háború alatt (1939 decemberétől 1945 áprilisáig) Częstochowa környékén éltem, azt követően, hogy a németek, anyámmal együtt, kitelepítettek Poznańból. Talán ennek is köszönhetem, hogy a szakmám szerint reáltudományokkal foglalkozó ember, mezőgazdasági gépészmérnök, a mezőgazdaság műszaki doktora lettem. Egész életem Közép-Európához, Lengyelországhoz, illetve Magyarországhoz kötődött (utóbbi helyen 1965 óta élek).

Immár életem nyolcadik évtizedének a nyolcadik évét taposom. Ebben a korban már visszatekinthetek munkásságomra, és összegzést készíthetek. Úgy gondolom, hogy a költői munkásságom összefoglalásának a 2021-ben Lengyelországban megjelent *Co przyniesiesz XXI wieku* verseskötetemet és annak magyar nyelvű, *Mit hozol XXI. század* című kiadását lehet tekinteni. Ebben közzéttem egy az íróársadalomnak címzett, a keresztény Európa közös védelmezését

KONRAD SUTARSKI (1934) mérnök, költő, publicista, Poznańban született, 1965 óta él Budapesten. A Magyarországi Lengyeliség Múzeumának és Levéltárának nyugalmazott igazgatója.

szorgalmazó felhívásomat is. Esszéjellegű írásaim rezüméje leginkább a *Powiększenie ojczyzny / A haza kiterjesztése* című (2016) kétnyelvű kötetem lett, míg a lengyel és a magyar történelmi témájú műveim esetében a *Zarys dziejów Polski z powiązaniem węgierskimi*”, valamint *Lengyelország történelme magyar vonatkozásokkal* című kötet (2018) tölti be a fő mű szerepét. Érdekes módon ezen köteteket 80 éves korom után írtam meg és adtam ki, akkor, amikor abbahagytam a szakmai tevékenykedést, és már csak az írásnak szenteltem az időmet. További érdekesség, hogy az általam kiadott több mint hatvan kötet java része az elmúlt hét évben jelent meg.

Mezőgazdasági gépészmérnökként még nem készítettem ilyen összegzést, pedig nagyjából harminc évig dolgoztam ebben a szakmában. Ezek azok az évek voltak, amelyek – szokás mondani – az emberi élet legjobb, legtermékenyebb időszakát teszik ki (az ötvenötödik életévig bezárólag). Talán az én eszemben is így volt ez, de eddig még nem összegeztem az eredményeit.

A Budapestre való költözésünket követően szinte azonnal a Mezőgépfelkészítő Intézetben (MEFI-ben) kezdtem dolgozni, amely az 1949 létrehozott intézmény a mezőgazdasági (ezen belül a zöldség-, gyümölcs-, illetve szőlőművelési) gépek és eszközök központi tervező intézményeként működött.

A Kárpát-medence közepén elterülő Magyarország mindig is híres volt a jól fejlett, magas színvonalú mezőgazdaságáról. A hatvanas évek közepén – amikor itt letelepedtem – Kádár János kormánya túljutva az 1956-os forradalom eltiprásán és az utána következő megtorlás időszakán megkezdte a közélet áthangolását. Az újonnan meghirdetett jelmondat szerint „aki nincs ellenünk, az velünk van”. Hasonlóan a gazdaságban is előkészületek történtek a Fock Jenő minisztertanácsi elnök és Nyers Rezső pénzügyminiszter nevével fémjelzett „új gazdasági mechanizmus” bevezetésére. Utóbbi az 1968-as esztendő elejétől kezdtek alkalmazni. Ezek a reformok különösen érintették a mezőgazdaságot, összekötve a tömegtermelésben részt vevő nagyüzemi gazdaságokat a háztáji gazdálkodással. Ennek köszönhetően a magyar mezőgazdaság az 1970-es években a világszínvonal közelébe fejlődött, bizonyos területeken pedig meg is haladta azt. Mindezek a változások a magyar mezőgazdasági gépiparban is lejátszódtak.

A traktor által oldalt vontatott FZB jelű (fűszerpaprika és zöldbab betakarító) kombájn fejlesztésének feladatát már én kaptam. Ezek a munkák 1966 és 1972 között zajlottak. Az eredmények megelégedésre adtak okot mind a zöldbab, mind a paprika, sőt mind a zöldborsó esetében. Az FZB a hatékonyság tekintetében felülmúlta az összes külföldön készült, akár egy-, akár kétdobos kivitelű betakarító gépet: a világon elsőként ez tartalmazott a haladás irányához képest merőlegesen elhelyezett szedődobot. Az erről tanúskodó vizsgálati eredményeket a Mezőgazdasági Gépkísérleti Intézet hitelesítette. E kombájn 1972-ben került sorozatgyártásra. Időközben (1969-ben) megvédtem doktori disszertációm is, amelyet az FZB kombájn tervezésével és a prototípussal lefolytatott mérési kísérletekkel összefüggésben készítettem.

Valószínűleg világcsúcstartó lettem (Jerkó Sándor osztályvezetőmmel együtt) a megtervezett és legyártott zöldbab- és fűszerpaprika-betakarító gépek darabszámát tekintve. Ezek tervezését témafelelősként, irányító fejlesztőként vezettem. Míg az ilyen jellegű gépeket más országokban általában csak kis mennyiségben, több tucatnyi vagy legfeljebb néhány száz darabos sorozatban gyártják, addig az esetünkben a mi találmányunkon alapuló betakarító gép (az FZB kódnevű vontatott kombájn) példányszáma az 1973-tól 1985-ig terjedő időszakban bőven meghaladta az ezer darabot. Ez a gép 1973-ban elnyerte a Budapesti Nemzetközi Vásár egyik fődíját, majd ezt követően a sorozatpéldányokat az összes szocialista országba exportálni kezdték, Kínát is beleértve. Az 1970-ben Magyarországon szabadalmaztatott találmány külföldi bejegyzésére azonban sajnos nem kaptunk engedélyt, így azt a nyugati gépgyárak térítésmentesen átvehették és a jelen időkig hasznosítják is.

A következő találmányom egy pneumatikus-mechanikus szedőszerkezet volt, amelyet 1980-ban szabadalmaztattunk (két évvel később a nemzetközi szabadalmat már magánszemélyként jegyeztettem be). Ez a berendezés nemcsak a zöldbab és zöldborsó, a szárazbab és sárgaborsó, illetve a fűszerpaprika tekintetében tudta tovább javítani a zöldségfélék betakarítását, továbbá az ilyen fajta betakarítógépek választékát bővíteni, hanem világszerte forradalmasíthatta volna a szójabab és a gabonafélék betakarítását is. Felelősséget – a magam és mások érdekében – érzek azért, hogy ezt a fejlesztést nem fejeztem be. Pedig magyarországi lengyelként számos egyéb sikert értem el (elnyertem a Kiváló Feltaláló bronz és arany fokozatát 1973-ban, illetve 1977-ben, a Műszaki Irodalmi Díjat 1993-ban, a Gépipari miniszter minőségi díját 1997-ben, továbbá hazai és nemzetközi konferenciákon tartottam előadásokat). Igaz, akár összegző szakkiknek is tekinthető a „Mezőgazdasági növények szedése fésülő szerkezetekkel” című írásom, amely a *Járművek, Mezőgazdasági Gépek* folyóirat 1982. novemberi számában jelent meg, és amelyért Műszaki Irodalmi Díjjal jutalmaztak. Ebben leírtam azokat az eleddig ismeretlen távlatokat is, amelyeket ez a pneumatikus-mechanikus szedőszerkezet rejtett magában.

A Mezőgépfelkészítő Intézet, amelynek a munkatársa voltam, már nem tudta sorozatgyártásba adni azokat a megnövelt hatékonyságú szedőszerkezettel ellátott vontatott és önjáró gépeket (az eredeti konstrukció második és harmadik generációs továbbfejlesztéseit), amelyek tervei az 1970-es évek második felében, illetve az 1980-as évek elején lefolytatott vizsgálatok alapján készültek. Sőt, végül még a kutatások lezárására sem nyílt lehetőségem, pedig az osztály új vezetője, dr. Janszó József (akinek ekkor már a helyettese voltam) átlátta a fejlesztés jelentőségét, és mindvégig támogatta a keresztlüvelét. Az időközben bekövetkező politikai változások folyamata, illetve a kibontakozó gazdasági válság összességében a hazai (a magyar) mezőgazdasági gépipar megroppanását okozta, arra ösztönözve a magyarországi gyártókat, hogy nyugati cégekkel, ne pedig a hazai fejlesztőkkel működjenek együtt. Ezért félbehagytam a szakmai pályafutásomat, és más területen kezdtem dolgozni.

A fentiek okán legalább most, 35 év elteltével szeretném közreadni a meg nem valósult terveket, amelyek eredményeképpen szerkezeti változásokat lehetett volna eszközölni a gabonabetakarító kombájnok felépítésében: egy újfajta pneumatikus-mechanikus (cséplő-) szedőszerkezet alkalmazásával (a kaszáló szerkezet helyett) a cséplőberendezésbe lényegesen kevesebb szalma került volna. Ez a menetsébség és ezzel együtt a betakarítás hatékonyságának a növelését eredményezte volna a cséplőberendezés (illetve az egész gép) méreteinek és a cséplési folyamat egyidejű csökkentésével. Mindez lehetővé tette volna a kombájn árának a mérséklését is. Ezt azóta sem valósította meg senki más. Érdemes tehát nyomon követni a fenti felismeréshez vezető szakmai utakat, valamint a már elvégzett kutatási eredmények hasznosítását lehetővé tenni a jövő gépészmérnökei számára. A vonatkozó vizsgálati eredményeket egy külön tanulmány tartalmazza, amelyet külön tesztek majd közzé.

A poznani felkeléssel egy időben, 1956-ban debütáltam költőként, és még ugyanabban az évben a poznani „Wierzbak” irodalmi csoport társalapítója is lettem. Utóbbit Lengyelország három legfontosabb irodalmi csoportjának egyikeként szokás számon tartani a varsói „Współczesność” és a krakkói „Muszyna” csoport mellett, hiszen a lengyel irodalomtörténet első országos költészeti fesztiváljának kezdeményezője és társszervezője volt az 1957–1961 közötti időszakban. Joggal állíthatom tehát, hogy az „1956-os irodalmi nemzedék” képviselője vagyok. Az első kötetem 1960-ban jelent meg *Skraj ruchu* címmel, amelyért a következő évben elismerésben részesültem az utolsó poznańi költőfesztivál alkalmával.

Miután az 1952–1958 közötti időszakban befejeztem tanulmányaimat a Poznańi Műszaki Egyetem Mezőgazdasági Gépészmérnöki Karán szakmérnöki képesítéssel, további 8 évig (1958 és 1965 között) Lengyelországban dolgoztam a szakterületemen a Poznańi Arató Gépgyár mérnökeként, később a poznańi Mezőgazdasági Gépforgalmazó Vállalat technikai részlegének a vezetőjeként és Varsóban, a Mezőgazdasági Gépesítési Tanszék vezető asszisztenseként. Összességében tehát a Magyarországra való távozásomat megelőzően már széleskörű gépészmérnöki elméleti és gyakorlati tudásra és tapasztalatokra tettem szert. Magyarországon pedig további 24 évig dolgoztam ebben a szakmában.

1962-ben feleségül vettem Nagy Györgyi zongoratanárt, aki kiváló pedagógusként Budapesten híres, 1903-ban elsőként alapított, Fodor Ernőről elnevezett zeneiskolájában dolgozott (melynek nevét az 1968-ban Tóth Aladárra változtatták). Nyugdíjazását megelőző 13 évben ő volt az iskola legnagyobb tagozata, a zongora tanszak vezetője. Házasságunk úgy befolyásolta a közös életünket, hogy a Lengyelországban (Poznańban és Varsóban) együtt eltöltött három évet követően 1965-ben Magyarországra, Budapestre költöztünk, ahol a mai napig élünk.

Az 1989-ig tartó mérnöki pályafutásom alatt és a rendszerváltást követően is mindvégig párhuzamosan, az éjszakákba hajlóan tevékenykedtem költőként, esszéistaként (a 2000-es évektől kezdődően pedig már nem hivatásos történész-

ként is). Azt követően, hogy Lengyelország és Magyarország kiharcolta magának a teljes függetlenséget, főállásban a lengyel kulturális élet szervezésével kezdtem foglalkozni (egészen 2014-ig): először a minden tekintetben szuveréné vált Lengyelország első kulturális tanácsnoka, diplomatája lettem Magyarországon a Lengyel Kulturális Központ igazgatójaként, majd az Országos Lengyel Kisebbségi Önkormányzat első elnökeként háromszor is megválasztottak erre a tisztségre. Kezdeményeztem a budapesti Lengyel Múzeum és Archívum létrehozását, amelynek első igazgatója lettem. Az ösztönzésemmre jött létre a Magyarországi Lengyel Alkotóművészek Fóruma, amelyet társalapítóként és nem hivatalos vezetőként irányítottam. A párhuzamos írói tevékenységemet természetesen mindvégig folytattam. Jelenleg – amint azt már említettem – mintegy 60 lengyelül írt és szinte kivétel nélkül magyarra fordított könyv szerzője vagyok, továbbá a nevemhez fűződik számtalan lengyel és magyar újságban, folyóiratban megjelent írás: mondhatni kulturális hidat építettem és azt bővítettem Lengyelország és Magyarország között. A kiváló költő és gondolkodó, Csoóri Sándor így fogalmazott az egyik vele készített interjújában: „[Konrad Sutarski] Magyarországot Lengyelországba juttatja, miközben saját hazáját a hátán cipeli hozzánk. Különleges, kivételesen szép sors ez.”

Fordította: Sutarski Szabolcs

felugossy lászló: Gertrúd báránykájja, 1978 (Kozák–Stomp Gyűjtemény)